

A total of 46 species of moths were found, the most commonly observed species being *Spilosoma lubricipeda* and *Macaria brunneata*. An unusual find was that of the water-beetle *Hydrophilus piceus*, which also was attracted by the light. The survey of the Zelderse Driessen, a nature reserve on the banks of the river Niers, revealed some rare grasshoppers, including *Chrysochraon dispar* and two populations of *Omocestus viridulus*, while a new population of *Oedipoda caerulelescens* was found at the Molenhoek railway station. A fish survey of the Eckeltse beek yielded some specimens of *Cobitis taenia*, while the lizard *Lacerta agilis* was seen at the Heumense Schans heathland. The bird species *Saxicola torquatus* was also observed at the Heumense Schans and Mulderskop heathlands. *Alcedo atthis* was spotted both at Geuldert, an area with small pools, as well as near the Plasmolen water mill. The mammal survey focused on bats.

Literatuur

- BOEREN, J., E. VAN ASSELDONK & G. VERSCHOOR, 2009. Nachtvlindermonitoringsproject Limburg. Oproep en korte terugblik op 2008. Natuurhistorisch Maandblad 98(3):55-57.
- HERMANS, J.T., 2009. Zandhagedis. In: Van Buggenum, H.J.M., R.P.G. Geraeds & A.J.W. Lenders, Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2008. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht:292-305.
- HUSTINGS, F., 2009. Roodborsttapuit. In: Hustings, F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp, Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht:478-482
- HUSTINGS, F. & J. VAN DER COELEN, 2006. Zwarte specht. In: Hustings, F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp, Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg,

Maastricht:391-393.

- PETERS, B., 1996. De flora en vegetatie van het Niersdal. Indicatief voor de ecologische potenties en een nieuw beheer van een laaglandbeek. Natuurhistorisch Maandblad 85(7-8):141-151.
- SAUER, F., 1993. 600 Käfer nach farbfotos erkannt. Fauna-Verlag, Karsfeld.
- VLIAGENTHART, A., 2009. Er zijn weer vlinders! Vlinders 3:32.
- VLINDERSTICHTING, 2009a. Vlindernet. Nieuwsarchief. Bosbesbruintje massaal aanwezig. 15 juni 2009. 21 september 2009. <http://www.vlindernet.nl/actueel.php?id=65&p=a>.
- VLINDERSTICHTING, 2009b. Vlindernet, versie 2. De informatiebron voor dagvlinders en nachtvlinders van de Vlinderstichting. 8 december 2008. Januari 2009. www.vlindernet.nl.
- WARING, P., & M. TOWNSEND, 2006. Nachtvlinders. Veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten. Tirion Natuur, Baarn.

MEDEDELINGEN

Komt de Gladde slang nog voor op de Brunsummerheide?

In het recent verschenen themanummer van de Brunsummerheide geven DORENBOSCH & KREKELS (2009) een overzicht van het voorkomen van de reptielen op de Brunsummerheide in de periode 1980 – 2009. Het artikel was gebaseerd op data die vanuit verschillende bronnen verzameld waren; onder andere de interne gegevensset van Natuurmonumenten, de NatuurBank van

het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en de databank van RAVON. Op basis van de gegevens die in 2009 bij het schrijven van het artikel beschikbaar waren, werd geconcludeerd dat er geen recente zekere waarnemingen van de Gladde slang (*Coronella austriaca*) [figuur 1] op de Brunsummerheide meer bekend waren en dat de meeste waarnemingen die als Gladde slang bekend stonden zeer waarschijnlijk verwarring met de Ringslang (*Natrix natrix*) betreffen. Door het ontbreken van waarnemingen van de Gladde slang na 1990, hebben DORENBOSCH & KREKELS (2009) geconcludeerd dat de soort waarschijnlijk niet meer op de Brunsummerheide voorkomt.

Tijdens het schrijven van het artikel van DORENBOSCH & KREKELS (2009) is zowel de landelijke atlas (VAN DELFT & KEISERS, 2009) als de Limburgse atlas (VAN BUGGENUM, *et al.*, 2009) van amfibieën en reptielen verschenen. In de laatste publicatie wordt het voorkomen van de Gladde slang door LENDERS & KEISERS (2009) uitgebreid besproken. In tegenstelling tot het artikel van DORENBOSCH & KREKELS (2009) wordt in beide publicaties melding gemaakt van de aanwezigheid van de Gladde slang na 1995 op de Brunsummerheide. Hierdoor is onduidelijkheid ontstaan over het al dan niet voorkomen van deze soort in

dit gebied. In de door DORENBOSCH & KREKELS (2009) gebruikte gegevens ontbrak het gecorrigeerde bestand van beide atlasprojecten. De databestanden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en RAVON leverden nieuwe gegevens van Gladde slangen na 1995 op. Deze waarnemingen nuanceren de bewering dat de Gladde slang mogelijk is verdwenen van de Brunsummerheide. In dit artikel worden alle gegevens van na 1990 nog eens op een rijtje gezet.

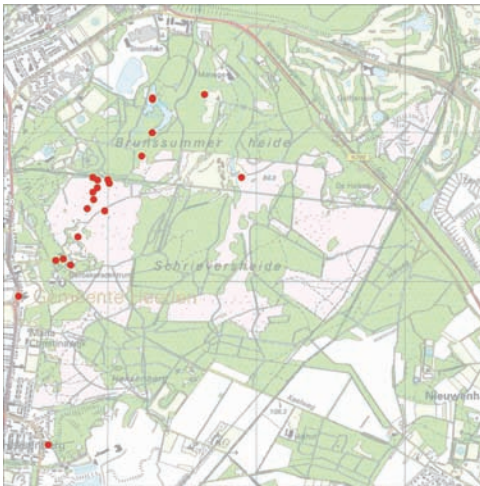
Nieuw overzicht en interpretatie

Op basis van de databestanden van het Natuurhistorisch Genootschap en RAVON is een overzicht gemaakt van alle waarnemingen van slangen (Ringslang en Gladde slang) van de Brunsummerheide in de periode 1991 – 2009. De nieuwe dataset levert uiteindelijk 24 waarnemingen van Ringslang op [figuur 2] en tien waarnemingen van Gladde slang [figuur 3]. DORENBOSCH & KREKELS (2009) geven echter reeds aan dat tussen de waarnemingen die als Gladde slang zijn doorgegeven, waarschijnlijk ook verwisselingen zitten met de Ringslang. Dit betreft waarnemingen die a-typisch zijn voor de Gladde slang. Ze gaan vergezeld met vreemde omschrijvingen, bijvoorbeeld waargenomen langs een venoever, zwem-

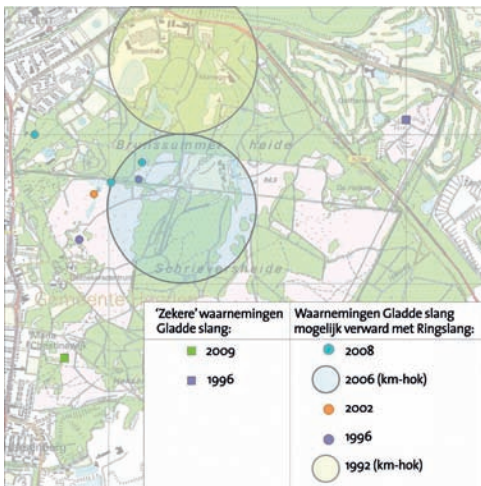
FIGUUR 1

Zonnende Gladde slang (*Coronella austriaca*)
(foto: M. Dorenbosch).

FIGUUR 2

Zekere waarnemingen van Ringslangen (*Natrix natrix*) ($n=24$) op de Brunssummerheide in de periode 1991-2009 op basis van de databestanden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en RAVON (© Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn).

FIGUUR 3

Waarnemingen van Gladde slangen (*Coronella austriaca*) op de Brunssummerheide in de periode 1991-2009 op basis van de databestanden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en RAVON. Er is onderscheid gemaakt tussen zekere waarnemingen ($n=2$) van de Gladde slang (1996, 2009) en waarnemingen die bekend staan als van de Gladde slang maar mogelijk op verwisseling berusten met de Ringslang (*Natrix natrix*) ($n=8$) (© Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn).

mend dier, gedetermineerd via internet, en liggen vaak precies in de bekende verspreidingskern van de Ringslang. De betreffende waarnemer is of niet meer traceerbaar of kan zich de waarneming niet meer herinneren en geen uitgebreide beschrijving meer geven.

Gladde slang na 1990

Van de tien waarnemingen van Gladde

slang na 1990 kunnen twee waarnemingen als 'zeker' worden geïnterpreteerd [figuur 3]: één afkomstig uit 1996 (CROMBAGHS *et al.*, 1996) en één afkomstig uit 2009 uit het landelijke meetnet voor de monitoring van reptielen (mondelijke mededeling I. Janssen, werkgroep monitoring RAVON). De overige acht waarnemingen van Gladde slangen liggen in de verspreidingskern van de Ringslang [figuur 2 en 3] op de Brunssummerheide en zijn niet te controleren aan de hand van foto's of nauwkeurige beschrijvingen. Omdat verwarring met de Ringslang mogelijk is, worden deze waarnemingen met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd.

Conclusies en verder onderzoek

De twee 'zekere' waarnemingen van Gladde slang (1996 en 2009) geven aan dat de soort na 1990 in ieder geval nog op de Brunssummerheide is waargenomen. De laatste waarneming stamt daarbij zelfs uit 2009. De vondst van een dode Gladde slang in 2004 in de nabijgelegen Tevernerheide net over de grens in Duitsland (LENDERS & KEIJERS, 2009) past in dit beeld. De Gladde slang komt dus toch nog in lage aantallen voor op de Brunssummerheide en aangrenzende gebieden. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de Brunssummerheide het laatste decennium frequent door herpetologen is bezocht. Met uitzondering van de waarneming uit het reptielenmeetnet in 2009, is na 1996 geen enkele zekere Gladde slang meer aangetroffen. Dit geeft aan dat de populatie in ieder geval klein zal zijn. Of het dier nog op de waarnemingslocatie van 1996 voorkomt is onduidelijk. De Gladde slang staat echter bekend als een lastig te inventariseren soort en kan gemakkelijk gemist worden (VAN DELFT & KEIJERS, 2009). Het ontbreken van waarnemingen op plaatsen die vaak door herpetologen bezocht worden, wil dus niet altijd zeggen dat de soort ook daadwerkelijk afwezig is. Er zijn verschillende voorbeelden bekend van terreinen in Nederland waar na jaren van vermoedelijke afwezigheid plotseling weer dieren opduiken, bijvoorbeeld de Ermelose Heide (VAN KESSEL *et al.*, 2007). Om definitief uitsluitsel over het huidige voorkomen en de populatiegrootte van

de Gladde slang op de Brunssummerheide te verkrijgen, is gericht onderzoek nodig. Naast veldinventarisaties is het raadzaam ook reptielenplaten uit te leggen. De vindplaatsen van de twee 'zekere' waarnemingen uit 1996 en 2009 kunnen hierbij de eerste zoekgebieden zijn. Omdat op de Brunssummerheide ook een populatie Ringslangen voorkomt, is het zeer wenselijk om waargenomen dieren te fotograferen zodat de waarneming altijd controleerbaar is.

Dankwoord

Raymond Creemers en Ingo Janssen leverden aanvullende waarnemingen uit het RAVON databestand. Maurice Mouthaan leverde aanvullende informatie vanuit Natuurmonumenten.

Martijn Dorenbosch & Rene Krekels,
Natuurbalans – Limes Divergens BV
Tim van den Broek,
Vereniging Natuurmonumenten

Literatuur

- BUGGENUM, H.J.M. VAN, R.P.G. GERAEDS & A.J.W. LENDERS, 2009. Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2009. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- CROMBAGHS B.H.J.M., R.C.M. CREEMERS, R.F.M. KREKELS & G. HOOGERWERF, 1996. Fauna-kartering (amfibieën, reptielen en libellen) in een zestal terreinen van Natuurmonumenten in 1996. RAVON\ Adviesbureaus Natuurbalans-Limes Divergens, Nijmegen.
- DELFT, J.J.C.W. VAN & P.L.G. KEIJERS, 2009. Gladde slang *Coronella austriaca*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (red.), De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis/European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- DORENBOSCH, M. & R. KREKELS, 2009. De Brunssummerheide: een belangrijk kerngebied voor reptielen in Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 98 (12): 256-260.
- KESSEL, N. VAN, M. DORENBOSCH, D. VISSER & R. KREKELS, 2007. Militair oefenterrein Ermelose Heide. Fauna-inventarisatie 2007. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.
- LENDERS, A.J.W. & P.L.G. KEIJERS, 2009. Gladde slang *Coronella austriaca*. In: Buggenum, H.J.M. van, R.P.G. Geraeds & A.J.W. Lenders (red.), Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2009. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

Plantenatlas Zuid-Limburg

Wie zoekt, vindt en geeft het door?

Zoals al eerder vermeld in het Natuurhistorisch Maandblad wordt momenteel gewerkt aan een atlas voor Wilde planten in Zuid-Limburg, een vervolg op de eerder verschenen atlas van Blink uit mei 1997 (BLINK, 1997). Om de nieuwe atlas zo actueel mogelijk te maken, wordt gezocht naar oude en nieuwe waarnemingen van hogere planten. Geef daarom zo veel mogelijk uw plantenwaarnemingen door.

Soorten van de maand

In de maand juni wordt speciaal aandacht gevraagd voor twee plantensoorten die nog geregeld in Zuid-Limburg te vinden zijn, maar waarvan het verspreidingsbeeld waarschijnlijk nog niet geheel compleet is. Het Rapunzelklokje (*Campanula rapunculus*) is een soort van bermen en grazige bosranden [figuur 1a]. Dit klokje kan verward worden met het Grasklokje (*Campanula rotundifolia*), die ook in bermen kan voorkomen.

De onderste bladen van het Rapunzelklokje zijn echter niet hartvormig tot rond, maar heeft dichtbij de voet van de rechte bloemstengel twee langwerpige blaadjes (VAN DER MEIJDEN, 2005). Het Rapunzelklokje komt onder meer voor in bermen van (holle) wegen en kan slecht tegen een te rigoureuze maai-beheer (WEEDA *et al.*, 1991). In de vorige atlasperiode (1980-1996) kwam de soort nog verspreid over Zuid-Limburg voor [figuur 1b]. Het vermoeden bestaat dat de soort sinds 1997 is achter uitgegaan. Om deze vermoedens te staven, zijn we op zoek naar aanvullende waarnemingen van deze soort.

De Gele helmblom (*Pseudofumaria lutea*) [figuur 2a] is van oorsprong een soort uit de zuidelijke Alpen, die hier als sierplant is terecht gekomen. De soort vestigde zich in Nederland als eerste in Maastricht (DENTERS, 2004), maar heeft zich naar veel andere plaatsen in Zuid-Limburg uitgebreid. Tijdens de vorige atlasperiode was de soort bekend

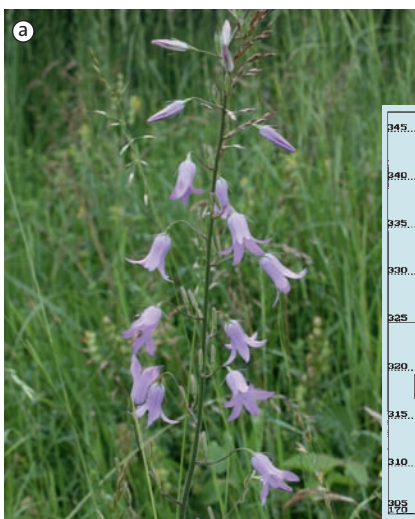
van 19 kilometerhokken [figuur 2b]. De vraag is of aan deze situatie veel is veranderd. Gele helmblom kan vooral gevonden worden op licht beschaduwde plaatsen en op muren die aan het water liggen, zoals oude stads- en kademuren, muren van historische of oude gebouwen en muren rondom kerkhoven en onder heggen (DENTERS, 2004). De planten worden soms ook aangepland in tuinen. Wij zijn op zoek naar vindplaatsen van deze planten die buiten tuinen staan en dus niet zijn aangepland. Meldt u daarom als u denkt dat de plant ergens vanuit een nabijgelegen tuin verwilderd is. Een heel enkele keer komt ook de Geelwitte helmblom voor, die mag u ook doorgeven. Van deze soort zijn de bloemen alleen aan de top geel, en voor de rest witachtig (VAN DER MEIJDEN, 2005). Bij beide soorten helmblom is het van belang om te weten of de planten op de muur groeien of in de grond.

Waarnemingen doorgeven

Wij roepen u op om waarnemingen van bovenstaande soorten zo veel mogelijk door te geven. Vermeld daarbij het aantal exemplaren, de vondstdatum en de vindplaats, liefst op kilometerhokniveau of nauwkeuriger, eventueel aangevuld met foto's. Mensen die waarnemingen naar ons opsturen houden we op de hoogte van de binnengekomen vondsten. We hopen natuurlijk op veel deelnemers en het doorgeven van andere bijzondere plantenvondsten mag natuurlijk ook! De waarnemingen kunt u sturen naar: Jan Egelmeers, Wardehofplein 5c, 6229 BA Maastricht, e-mail: egelmeers1@home.nl of Marian Baars, Klokbekestraat 20, 6216 TR Maastricht, e-mail: mjbaars@hotmail.com.

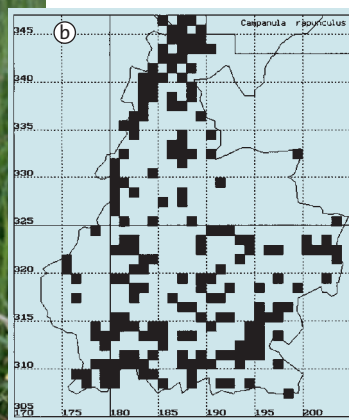
Marian Baars,

Plantenatlasproject Zuid-Limburg

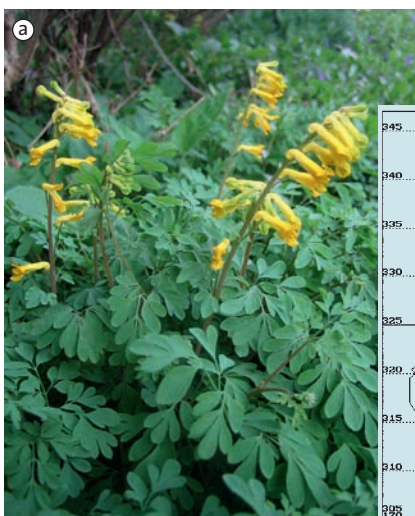

FIGUUR 1

Het Rapunzelklokje (*Campanula rapunculus*)

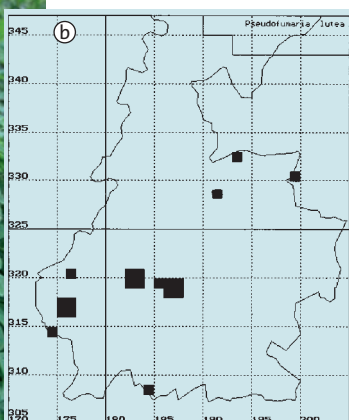

(foto: G. Hendriksen met b) de verspreiding volgens BLINK (1997).

FIGUUR 2

De Gele helmblom (*Pseudofumaria lutea*)

(foto: M. Baars met b) de verspreiding volgens BLINK (1997).

Literatuur

- BLINK, E.N., 1997. Atlas van de Zuid-Limburgse flora 1980-1996. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- DENTERS, T., 2004. Stadsplanten. Veldgids voor de stad. Fontaine uitgevers, 's-Gravenland.
- MEIJDEN, R. VAN DER, 2005. Heukels' Flora van Nederland. Drieëntwintigste druk. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.
- WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA & T. WESTRA, 1991. Nederlandse oecologische Flora. Wilde planten en hun relaties 4. IVN/VARA/VEWIN, Amsterdam.